

KNAB: IEKŠĒJĀS PROBLĒMAS UN ĀRĒJĀS UZRAUDZĪBAS TRŪKUMS

Biedrības “Sabiedrība par atklātību – Delna” (Delna) un domnīcas PROVIDUS ziņojums par Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) darbu balstīts pretkorupcijas politikas un labas pārvaldības ekspertes Līgas Stafeckas veiktā pētījuma “KNAB 2011-2016: iekšējās turbulences laiks”¹ rezultātos, publiski pieejamā informācijā un intervijās ar bijušajiem KNAB darbiniekiem. Ziņojuma mērķis ir vērst valsts amatpersonu uzmanību uz nepieciešamību stiprināt KNAB darba efektivitāti, cīņu ar korupciju Latvijā kopumā un samazināt korupcijas izraisītos zaudējumus, kas Latvijā katru gadu ir no 3,4 līdz 5,1 miljardiem eiro².

Ziņojumā apkopoti galvenie faktori, kas mazinājuši KNAB darba efektivitāti pēdējo piecu gadu laikā, un norādītas rekomendācijas KNAB uzraugiem un nākamajam priekšniekam, biroja stiprināšanai.

1. KORUPCIJAS APKAROŠANAS DARBU VĀJINĀJIS JAROSLAVA STREĻČENOKA VADĪBAS STILS

Reorganizāciju rezultāts neskaidrs

Pirmo reizi J.Streļčenoks reorganizēja KNAB struktūru 2014.gadā, likvidējot Korupcijas novēršanas nodaļu un izveidojot Politikas plānošanas nodaļu un Sekretariātu, kas atrodas Streļčenoka tiešā pakļautībā. 2014.gadā Streļčenoks likvidēja arī Juridisko un personālvadības nodaļu un izveidoja jaunu nodaļu ar līdzīgu nosaukumu - Juridiskā nodaļa, likvidēja arī Darbības nodrošinājuma nodaļa un atkal izveidoja nodaļu ar tādu pašu nosaukumu. Pēc diviem gadiem, 2016.gada 1.jūnija reorganizācijas rezultātā, Streļčenoks izveidoja Informācijas analīzes nodaļu, kas analizēs KNAB darba rezultātus un gatavos dažādus pārskatus, un vēlreiz likvidēja Darbības nodrošinājuma nodaļa. Abu reorganizāciju rezultātā kopumā tika likvidētas aptuveni 50 amata vietas. Lielākajai daļai darbinieku tika piedāvāta darba vieta citā KNAB amatā (tajā skaitā zemākā par sākotnējo), taču vairāki darbinieki no KNAB aizgāja, saņemot atlaišanas pabalstus.

¹ Līga Stafecka, Pētījums par KNAB darbu 2011.-2016.gadā, 17.06.2016.

<http://deputatiuzdelnas.lv/lv/jaunumi/petijums-par-knab-darbu-2011-2016-gada.html>

²The Cost of Non-Europe in the Area of Organised Crime and Corruption. RAND Europe, 2016, 43.lpp.
http://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1483.html

2016.gadā, turpinot reorganizācijas, Strelčenoks pārtrauca darba attiecības ar četriem vadošiem darbiniekiem, no kuriem trijiem, Strelčenoka ieskatā, profesionālā kvalifikācija neatbilda nevienai no pozīcijām izvirzītajām obligātajām prasībām. Tajā pašā laikā OECD norāda uz birojā neizpildītajām vakancēm³. Tas liek jautāt, kāds bija Strelčenoka ieviesto reorganizāciju mērķis - vai tie bija vērsti uz KNAB korupcijas apkarošanas spēju attīstību vai atbrīvošanos no darbiniekiem?

2014.gadā nodibinātā darba grupa, biroja analītisko spēju uzlabošanai, secināja, ka vajadzīgs analītiskais birojs, bet atsevišķu nodaļu veidot ir neefektīvi. Nav saprotams, kāpēc 2016.gada reorganizācijas rezultātā tika izveidota Informācijas analīzes nodaļa, kas pamatā nodarbojas ar pārskatu un statistikas gatavošanu.

Vai izmeklētājiem ekonomiskā izglītība ir obligāta?

2016.gada reorganizāciju rezultātā tika atlaisti darbinieki ar darba specifikai atbilstošu izglītību tiesību zinātnē un operatīvajā darbā un ilgstošu darba pieredzi korupcijas jomā (dažiem vairāk kā 20 gadi). Likums nosaka, ka izmeklētājam nepieciešama augstākā izglītība, savukārt KNAB vadība kā prasību izvirzīja ekonomisko izglītību. Sākotnējo argumentu, ka OECD rekomendē attīstīt spējas atklāt ekonomiskos noziegumus, J.Streļčenoks vēlāk publiski komentējis, sakot, ka “nevienā OECD dokumentā nav šādas burtiskas prasības”⁴ pēc ekonomiskās izglītības. KNAB nav skaidrojis, kā pieņemts lēmums un kāpēc ekonomiskā nevis finansista vai būvnieka izglītība izvirzīta kā prioritāte.

Profesionāli atlaisti, J.Streļčenokam pietuvināti cilvēki pieņemti darbā

J.Streļčenoka nosliece neievērot vienlīdzīgu, taisnīgu un godīgu personāla atlasīšanu, amatos iecelot sev pietuvinātus cilvēkus, sākās 2012.gada jūnijā, kad par savu vietnieci vienpersoniski iecēla bijušo priekšnieci Ilzi Jurču, nerīkojot ne atklātu konkursu, ne arī iekšēju konkursu. Šādu rīcību pieļāva likums, taču netika ievērots iekšējais KNAB normatīvais akts. 2014.gada nogalē EDSO eksperti rekomendēja likumā noteikt KNAB darbinieku iecelšanu konkursa kārtībā⁵.

³ OECD. Phase 2 Report On Implementing The OECD Anti-Bribery Convention in Latvia, Oct 2015, 37.lpp. <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/Latvia-Phase-2-Report-ENG.pdf>

⁴ Matīss Arnicāns, KNAB pametīs arī par Magoņa lietu atbildīgais operatīvais darbinieks, LSM, 18.09.2016. <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/knab-pamet-ari-par-magona-lietu-atbildigais-operativais-darbinieks.a201415/>

⁵ Opinion on the Law on the Bureau on Prevention and Combating of Corruption of Latvia, Warsaw 17.11.2014, 18.lpp. <http://www.osce.org/odihr/126883?download=true>

Starp 2016.gadā atlaistajiem darbiniekiem, bija arī Operatīvo izstrāžu nodaļas vadītājs Juris Jurašs, viņa vietnieks Mārtiņš Lode un Izmeklēšanas nodaļas vadītāja Lienīte Šikore. Visi trīs bija krimināllietu virzītāji, nebija pārkāpumu. Tajā pašā laikā par priekšnieka vietnieku pieņemts J.Streļčenoka kursa biedrs Jānis Roze, kurš amatā tika iecelts bez konkursa rīkošanas, līdzīgi kā I.Jurča, bijusī J.Streļčenoka priekšniece.

KNAB neievēro GRECO (Eiropas Padomes valstu grupa pret korupciju) rekomendāciju rīkot atklātus konkursus vadošo darbinieku iecelšanai un rāda sliktu piemēru citām valsts iestādēm, kā bez konkursa iecelt amatos vadītājam lojālus cilvēkus. Pastāv risks, ka amatos netiek iecelti spējīgākie darbinieki, un tiek raidīts biedējošs signāls pārējiem KNAB izmeklētājiem, radot spriedzi, ka jebkurā laikā var tikt atbrīvoti no darba, pamatojot to ar reorganizāciju vai mainot nepieciešamās izglītības prasības.

KNAB darbiniekiem parādi

Uz to, ka J.Streļčenoks veido sev lojālu komandu norāda arī amatos salikto cilvēku pamatīgie parādi un priekšnieka atļaujas savienot amatus.⁶ Piemēram, J.Roze paralēli strādāja par autoskolas braukšanas instruktoru, bet Juridiskās nodaļas vadītāja Ieva Otomere vadīja svira samazināšanas nodarbības. Viņas nodaļa pēdējos gados piedzīvojusi arī lielu kadru mainību, nespējot noturēt pastāvīgus darbiniekus. I.Otomere 2015.gadā deklarējusi parādsaistības EUR 182 649 apmērā. J.Streļčenoks pats 2015.gadā deklarēja EUR 109 007 parādu.

Birojā ir personālpolitikas un iekšējās komunikācijas problēmas

Ja KNAB pastāvēšanā, sākot no 2009.gada bija periods, kad birojs strādāja kā vienota komanda un valdīja savstarpēja uzticība, tad pēc J.Streļčenoka kļūšanas par priekšnieku komandas gars tika pakāpeniski iznīcināts. Tika strādāts uz administratīvo jautājumu prioritizēšanu un darbinieku demotivēšanu.

Ikdienas darbā J.Streļčenoks autokrātiski izmantojis amatu un pārkāpis KNAB likumu tā laika redakcijā, piemēram, 2013.gada darbinieku novērtēšanas procesā, kad netika ievērota prasība veidot vērtēšanas komisiju, bet tiešais vadītājs vienpersoniski vērtēja padoto⁷. 2013.gada oktobrī KNAB piecu nodaļu vadītāji par J.Streļčenoka

⁶ KNAB darbinieki māca braukt un samazināt svaru. IR.LV, 30.04.2015.

<http://www.irlv.lv/2015/4/30/knab-darbinieki-maca-braukt-un-samazinat-svaru>

⁷ Līga Stafecka, Pētījums par KNAB darbu 2011.-2016.gadā, 17.06.2016. , 9.lpp.

<http://deputatuzdelnas.lv/lv/jaunumi/petijums-par-knab-darbu-2011-2016-gada.html>

personālpolitiku vēstulē informēja Ministru prezidentu, ģenerālprokuroru un Saeimas Korupcijas novēršanas apakškomisiju.

KNAB darbinieki sūdzējušies par tiešās komunikācijas trūkumu starp priekšnieku un darbiniekiem, jo priekšnieks komunicē, galvenokārt, tikai ar vietniekiem un pats neīsteno personālpolitiku. J.Jurašam kā Operatīvās nodaļas vadītājam vajadzēja iepriekš pieteikties uz individuālu pieņemšanu, arī, lai risinātu organizatoriskos jautājumus: *“Un tad man vairākas reizes atsaka, jo tikai stunda laika mēnesī tam ir paredzēta un tur jau pieteikušies citi darbinieki. Tu vari tikt nākamajā vai aiznākamajā mēnesī.”*⁸

Iekšējā spriedze birojā tiek vairota ar disciplinārlietu palīdzību. Līdz 2016.gada aprīlim bija ierosinātas 22 disciplinārlietas. Šāds disciplinārlietu apmērs darbiniekos var radīt nedrošību, vai netiek vākti materiāli kādai disciplinārlietai pret viņiem, kā rezultātā ikdienas pienākumu veikšanu var pavadīt bailes no procesuālu kļūdu pieļaušanas, kas var ietekmēt darba rezultativitāti. Savukārt pieredzējušu darbinieku atļaišana un aiziešana apdraud biroja institucionālo atmiņu un kompetenci cīņā ar korupciju, tas norādīts arī OECD ziņojumā.⁹

2. KNAB ZAUDĒJIS SABIEDRĪBAS UZTICĪBU

Sabiedrības uzticība mazinās

“Latvijas fakti” veikto aptauju rezultāti par 2012., 2014. un 2015.gadu rāda, ka sabiedrības uzticība KNAB Streļčenoka laikā ir mazinājusies. (Attēls no pētījuma “KNAB 2011-2016: iekšējās turbulences laiks”.) SKDS 2015.gada aptauja liecina, ka uzticība KNAB ir zemāka nekā Valsts policijai, prokuratūrai, un tiesai.¹⁰

KNAB apkopoto statistiku par trauksmes cēlēju vēršanos birojā publiski apšaubījusi J.Strīķe. Pēc viņas teiktā, biroja ziņošanas uzskaites veidi rada faktiskajam gadījumu skaitam neatbilstošu statistiku, piemēram, ir gadījumi, kad viens iesniegums tiek norakstīts vairākām nodaļām un notiek pārbaudes it kā pēc diviem iesniegumiem.¹¹

⁸ Līga Stafecka, Pētījums par KNAB darbu 2011.-2016.gadā, 17.06.2016., 10.lpp.

<http://deputatiuzdelnas.lv/lv/jaunumi/petijums-par-knab-darbu-2011-2016-gada.html>

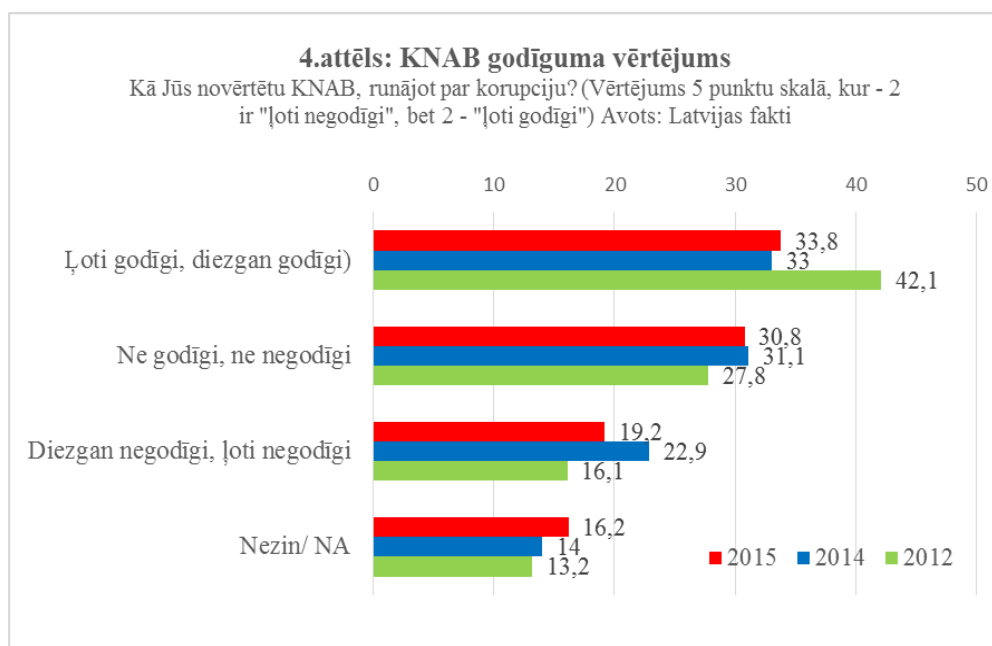
⁹ OECD. Phase 2 Report On Implementing The OECD Anti-Bribery Convention in Latvia, Oct 2015, 37.lpp. <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/Latvia-Phase-2-Report-ENG.pdf>

¹⁰ Lasmanis Jānis, Partijas un Saeima strauji zaudē uzticību, NRA.LV, 6.01.2016.

<http://nra.lv/politika/159638-partijas-un-saeima-strauji-zaude-uzticibu.htm>

¹¹ 1:1 Gundars Rēders : Juta Strīķe, Latvijas televīzija, 23.02.2016., 21:25-22:05 min.

<http://ltv.lsm.lv/lv/raksts/23.02.2016-11-gundars-reders--juta-strike.id66530/>

Zaudē tiesvedības ar darbiniekiem

Saskaņā ar KNAB sniegto informāciju, no 2011.gada novembra līdz 2016.gada aprīlim bijušas 15 KNAB tiesvedības ar darbiniekiem. Tiesa palikusi kā vienīgā iespēja darbiniekiem aizstāvēt savas tiesības. KNAB zaudējis lielāko daļu no tām J.Streļčenoka uzsāktajām tiesvedībām, kurās pasludināts galīgais spriedums (pagaidām ir 5 darbiniekiem labvēlīgi spriedumi). Arī lielākā daļa tiesas nolēmumu bijuši KNAB nelabvēlīgi, turklāt tiesvedības radījušas zaudējumus valsts budžetam, piemēram, – tiesu izpildītāja izmaksas, advokātu atlīdzība, zaudējumu atlīdzināšana. (Attēls no pētījuma

3.attēls. KNAB tiesvedības ar darbiniekiem (2011.novembris - 2016.aprīlis)	
Avots: KNAB sniegtā informācija	
	Skaitis
Tiesvedības par darba tiesisko attiecību izbeigšanu	4
Par disciplinārsoda atcelšanu	5
Par naudas balvu piešķiršanu	4
Par atalgojuma noteikšanu	1
Par amata pienākumu pildīšanu, atrodoties interešu konflikta situācijā	1
Kopā	15

“KNAB 2011-2016: iekšējās turbulences laiks”.) Tāpat tiesvedības ietekmējušas darbinieku entuziasma mazināšanos, kā tas norādīts arī OECD ziņojumā.¹²

KNAB nepilda tiesas rīkojumu

KNAB zaudēja vienu no tiesvedībām ar J.Strīķi, pēc kuras tiesa piesprieda izmaksāt J.Strīķei nesamaksāto algu. KNAB tiesas pavēli nepildīja un Valsts Kase arestēja biroja kontus un piespiedu kārtā izmaksāja tiesas nospriesto atlīdzību J.Strīķei ar tiesu izpildītāja starpniecību.

3. ĀRĒJĀ UZRAUDZĪBA BIJUSI NEPIETIEKAMA

KNAB darbinieki par J.Streļčenoka destruktīvo vadības stilu un nekompetenci cēla trauksmi, sūdzoties Ministru prezidentam, Ģenerālprokuroram, Saeimai, masu medijiem, piemēram, 2013.gada oktobrī lūdzot izveidot komisiju, kas izvērtētu J.Streļčenoka atbilstību amatam¹³. Kopā tika ierosinātas trīs darba grupas, kas vērtēja KNAB darbību regulējošos normatīvos aktus, bet divas komisijas vērtēja J.Streļčenoka darba izpildi, pēc V.Dombrovska un L.Straujumas ierosinājumiem. Abas komisijas priekšnieka darbu novērtēja ar C līmeni (A līdz E skalā), taču premjeri izvairījās vērtēt J.Streļčenoka atbilstību ieņemamajam amatam.

Premjeram Mārim Kučinskim jārīkojas

KNAB likuma 2.pants nosaka ministru prezidenta tiesības pārbaudīt priekšnieka pieņemto pārvaldes lēmumu tiesiskumu un atcelt prettiesiskus lēmumus, kā arī, konstatējot prettiesisku bezdarbību, dot rīkojumu pieņemt lēmumu¹⁴. Ja ir signāli un pārbaudāma informācija par to, ka iestāde nestrādā atbilstoši saviem mērķiem un nes zaudējumus valsts budžetā, amatpersonai ir jārīkojas savas kompetences ietvaros. V.Dombrovskis šīs pilnvaras izmantoja 2014.gadā, atceļot J.Streļčenoka rīkojumus par J.Strīķes atlaišanu. Pārējo amatpersonu klusēšana un neiesaistīšanās norāda, cik zema prioritāte valstī ir korupcijas apkarošana. Tas KNAB priekšnieku iedrošina, ka viņa rīcību atbalsta.

¹² OECD. Phase 2 Report On Implementing The OECD Anti-Bribery Convention in Latvia, Oct 2015, 38.lpp. <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/Latvia-Phase-2-Report-ENG.pdf>

¹³ Panorāma, Latvijas televīzija, 24.10.2013. <http://ltv.lsm.lv/lv/raksts/24.10.2013-knab-darbinieki-atkal-sudzas.id19538/>

¹⁴ Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums. 18.04.2002. <http://likumi.lv/doc.php?id=61679>

Ģenerālprokuroram ir iespējas izmantot likumā noteiktās pilnvaras

2007.gada 27.novembra Ministru kabineta noteikumi Nr.818 Ģenerālprokuroram ļauj sniegt Ministru kabinetam informāciju, kas pamato iemeslus KNAB priekšnieka atbrīvošanai no amata.¹⁵ 2015.gada maijā Ģenerālprokurors publiski izteicās, ka biroja darbs “nebūt nav perfekts” un veltīja kritiku operatīvajā darbā izmantotajām metodēm¹⁶, taču rīcība no Ģenerālprokurora nav sekojusi.

Prokuratūras likuma 16.pants nosaka, ka prokuroram ir pienākums veikt nepieciešamos pasākumus personu un valsts tiesību un likumīgo interešu aizsardzībai, ja ģenerālprokurors atzīst šādas pārbaudes nepieciešamību.¹⁷ Turpat noteikts, ka prokurors, saņēmis informāciju par likuma pārkāpumu, likumā noteiktajā kārtībā izdara pārbaudi, ja informācijā ir ziņas par noziegumu.*

4. DELNAS UN PROVIDUS REKOMENDĀCIJAS KNAB STIPRINĀŠANAI

1. Ministru prezidentam un Ģenerālprokuroram, neapdraudot biroja neatkarību, jāuzrauga, lai KNAB strādātu efektīvi un tiesiski, neradot valstij zaudējumus un nevājinot biroja kapacitāti.
2. Jāveido neatkarīga komisija, kas pastāvīgi vērtē KNAB darba rezultātus.
3. Nākamo KNAB priekšnieka kandidātu vērtēšanā, jāvērtē vadības prasmes, izmantojot neatkarīgu personāla atlases kompāniju piedāvātās metodes.
4. Jāstiprina KNAB priekšnieka līderības prasmes un jāuzlabo personālpolitika birojā.

Kontaktinformācija: Liene Gātere, Sabiedrība par atklātību - Delna, 67285585, liene.gatere@delna.lv

Ziņojums sagatavots projekta „Valsts sagrābšanas pazīmju analīze: Latvijas gadījums” ietvaros. Projektu daļēji finansiāli atbalsta fonds Atvērtās sabiedrības institūts (Foundation Open Society Institute) sadarbībā ar Atvērtās sabiedrības fondu (Open Society Foundations) Think Tank Fund.

---

¹⁵ 2007.gada 27.novembra MK noteikumi Nr. 818. Kārtība, kādā izveidojama komisija, lai izvērtētu iemeslus Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja priekšnieka atbrīvošanai no amata. <http://likumi.lv/doc.php?id=167411>

¹⁶ Nekā personīga, TV3, 17.05.2015. <http://skaties.lv/zinas/latvija/sabiedriba/kalnmeiers-knab-ir-bijusi-manas-lielakas-galvassapes/>

¹⁷ Prokuratūras likums, 01.07.1994. <http://likumi.lv/doc.php?id=57276>

*Ar labojumiem 03.11.2016.